

Contribution to an International Comparative Study on Poverty and the Financial Efficacy of the Social Security System. – VUGA, The Hague, 1990.

13. Halleröd B. Poverty in Sweden: A New Approach to Direct Measurement of Consensual Poverty // Umeå Studies in Sociology, No. 10 6, University of Umeå, 1994.

14. Halleröd B. The Truly Poor: Indirect and Direct Measurement of Consensual Poverty in Sweden // Journal of European Social Policy, 1995, 5(2), 111-29.

15. Callan T., Nolan B., Whelan C. Resources, deprivation and the measurement of poverty // Journal of Social Policy. – 1993. – № 22, 2, p. 141-172.

16. Mayer S. and Jencks C. Poverty and the Distribution of Material Hardship // Journal of Human Resources, 1988, Vol. 24, No. 1, pp. 88-114.

17. Kangas O. and Ritakallio V.M. Different methods, different results? Approaches to multidimensional poverty / In Andreß, H.J. (Ed.) Empirical Poverty Research in a comparative Perspective. – Ashgate, Aldershot, 1998.

18. Krishnan V., Jensen J. and Ballantyne S. New Zealand Living Standards 2000. – Ministry of Social Development, Wellington, New Zealand, 2002.

19. Davies R. and Smith W. The Basic Necessities Survey: The Experience of Action Aid Vietnam. – Action Aid, London, 1998.

20. Beyond Wealth Ranking: The Democratic Definition and Measurement of Poverty (<http://mande.co.uk/special-issues/the-basic-necessities-survey/>).

21. Бедность: альтернативные подходы к определению и измерению : [коллективная монография. Науч. докл. / под ред. Т.М. Малевой]. – М. : Моск. центр Карнеги, 1998. – вып. 24.

22. Давыдова Н.М. Депривационный подход в оценках бедности / Давыдова Н.М. // СоцИс. – 2003. – № 6. – С. 88-96.

23. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг (за матеріалами вибіркового опитування домогосподарств у жовтні 2007 року) : доповідь. – К. : Держкомстат України, 2008. – 11 с.

24. Lollivier S., Verger D. Pauvreté d'existence, monétaire ou subjective sont distinctes // Economie et Statistique, 1997, № 308-309-310, p. 113-142.

Надійшла 13.05.2010

УДК 330

Л. П. ЛУЦКОВА

Хмельницький економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ ПРИ ВИБОРІ ОПТИМАЛЬНОГО ВИДУ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуті і узагальнені особливості виникнення синергетичного ефекту при виборі оптимального виду діяльності аграрних підприємств.

Considered and generalized the features of occurrence of synergetic effect at the selection of the optimal type of agrarian enterprises activity.

Ключові слова: синергетичний ефект, аграрне підприємство.

Вступ. Сучасні глобалізаційні тенденції ставлять високі вимоги до рівня конкурентоспроможності країни на світовому ринку. Об'єктивні процеси галузевого розвитку у розрізі світової економіки змінюють сутність ефективності функціонування підприємств. Аграрний сектор економіки України є потенційно конкурентоспроможним. Однак існує ряд проблем, вирішення яких є необхідним кроком у процесі формування розвинутої галузі економіки. Серед них очевидним є факт недоцільності застосування пострадянських методів управління ефективністю сільськогосподарського виробництва.

Ефективним аграрне виробництво можна вважати у разі високої, достатньої конкурентоспроможності продукції підприємства, про що свідчать обсяги її реалізації. Поєднання наявних і потенційних ресурсів з урахуванням синергетичного ефекту актуалізує конкретні виробничі процеси для окремо взятого аграрного підприємства. Сукупність актуальних виробничих процесів являє собою вид діяльності, який варто обирати аграрному підприємству для досягнення основної комерційної мети – отримання максимального прибутку за мінімальних витрат. Таким чином, ефективність аграрного виробництва в умовах обмеженості ресурсів залежить від вибору оптимальних видів діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є спроба розглянути, проаналізувати та узагальнити особливості виникнення синергетичного ефекту при виборі (за умов вибору) оптимального виду діяльності аграрних підприємств.

Результати дослідження. Обираючи оптимальний вид діяльності, використовуємо комплекс економіко-математичних моделей вибору виду діяльності аграрного підприємства [1].

Розглянемо виникнення синергетичного ефекту при комбінуванні ресурсів за різними критеріями. Так, процес оптимізації земельних ділянок за рахунок трансформації і взяття (здачі) конкретного виду земель в оренду дає можливість уникнути недоотримання додаткових фінансових ресурсів у вигляді прибутку і тим самим покращує результат господарської діяльності. У разі актуальності процесу оптимізації земельних ділянок шляхом орендування для двох і більше підприємств в результаті їх об'єднання, очевидно, варто говорити про більш високий синергетичний ефект, який є результатом взаємодії декількох системоутворюючих елементів однакового функціонального призначення різних систем, вважаючи при цьому аграрне підприємство складною відкритою системою зі сталими та об'єктивними зв'язками. Аналогічний процес можна спостерігати при врахуванні можливості здачі/взяття в оренду одиниць машинно-тракторного парку. Декомпонуючи однакові структурні елементи різних систем, маємо можливість отримання більш високого прибутку. Так, якщо підвищується можливість виникнення ефекту економії на масштабі, знижуються операційні, постійні та накладні витрати кожного з підприємств, які беруть участь в об'єднанні, формуються додаткові конкурентні переваги, що однозначно посилює конкурентну позицію як об'єднання підприємств, так і кожного з учасників. Крім того, підвищується фінансова стійкість, рівень ліквідності активів кожного з підприємств, а отже, і рентабельність основних видів діяльності. При об'єднанні аграрних підприємств з метою здійснення спільної господарської діяльності позитивним моментом без сумніву є факт розподілу підприємницького ризику між учасниками. Користуючись спільними ресурсами, кожний з учасників претендує на отримання максимального прибутку, а у разі настання кризової ситуації відповідальність накладається на всіх учасників пропорційно. Отже, виникнення синергетичного ефекту у разі поєднання ресурсів одного або двох і більше підприємств є очевидним.

Підтвердженням цього факту для аграрного підприємства є результат проведення структуризації сільськогосподарської продукції на основі міжгалузевого балансу. Розподіл витрат між підприємствами різних галузей визначає рівень собівартості реалізованої продукції. За рахунок розподілу ресурсопотреб між підприємствами забезпечуються оптимальні ресурсозатрати, що дозволяє максимізувати прибуток за мінімізації витрат.

Аналогічно, проводячи оптимізацію сумісної діяльності всіх сфер аграрного комплексу за рахунок формування взаємозв'язків між потоками собівартості та господарської діяльності галузей рослинництва і тваринництва, можемо говорити про прямий синергетичний ефект та, як результат, підвищення загальногалузевого прибутку.

Синергетичний ефект у грошовому виразі можна побачити, аналізуючи результати використання власних та запозичених ресурсів у розрізі фінансового і господарського взаємозв'язку діяльності аграрних підприємств, який відображає механізм формування потреб та джерел коштів на підприємстві і дозволяє визначити забезпечення випуску продукції грошовими коштами та оптимальну підкредитну потребу в коштах. Це покращує організацію виробництва, підвищує рівень спеціалізації суб'єкта господарювання, знаходить резерви підвищення ефективності розвитку підприємства в цілому. Що стосується об'єднання підприємств, то першочерговим фактором виникнення синергетичного ефекту є формування високоліквідного власного та статутного капіталу, який в основній масі кредитних операцій виступає як заставний та поручительський елемент. Саме тому забезпеченість та безпека кредиту має вищу оцінку, ніж у разі одноосібного кредитування аграрного підприємства.

Всі вищеперелічені процеси покликані підвищити ефективність діяльності аграрного підприємства. Саме тому доцільним є формування з них функціонального управлінського інструментарію. Доповнення існуючих методів управління ефективністю виробництва інструментарієм, спрямованим на максимізацію прибутку за мінімізації витрат на основі вибору найбільшої доцільного виду діяльності, є особливо актуальним для українських сільськогосподарських підприємств.

Виникнення синергетичного ефекту при поєднанні ресурсних баз підприємств галузей тваринництва і рослинництва можна побачити, проаналізувавши результати розрахунків на підприємствах аграрного комплексу Хмельницької області.

Наочно продемонструвати виникнення синергетичного ефекту можна, проаналізувавши процес та результати співпраці Відкритого акціонерного товариства "Війтівецьке підприємство з племенної справи у тваринництві", основним видом діяльності якого є розведення великої рогатої худоби, та відкритого акціонерного товариства "Міжрайагропостач", яке займається вирощуванням зернових, технічних та решти культур, не віднесених до інших класів рослинництва. Причиною обопільного господарського інтересу двох досліджуваних підприємств є такі види діяльності, які виступають суміжними та обслуговуючими щодо основного виду діяльності кожного з підприємств. Так, ВАТ «Війтівецьке підприємство з племенної справи у тваринництві» буде зацікавлене у співпраці з ВАТ «Міжрайагропостач», враховуючи можливість надання кормових ресурсів за цінами нижчими від ринкових, що у свою чергу буде підвищувати ефективність виробництва ВАТ «Війтівецьке підприємство з племенної справи у тваринництві», дасть змогу знизити собівартість, запропонувати конкурентоспроможну ціну, збільшити/забезпечити обсяг реалізації продукції. Тобто, спільна діяльність є обґрунтованою для сторін з причин зниження ряду економічних ризиків, таких як зниження обсягів виробництва, диспаритет цін на продукцію та матеріально-технічні ресурси. У разі підписання Договору Про спільну діяльність ВАТ «Міжрайагропостач» отримує можливість використання

органічних добрив, які є побічною продукцією від основної діяльності ВАТ «Війтівецьке підприємство з племенної справи у тваринництві». Також ВАТ «Міжрайагропостач» отримує гарантований ринок збуту для побічної продукції рослинництва, таким чином, уникаючи ризику неефективної збутової діяльності. Доцільність підписання Договору про спільну діяльність очевидна в період міжсезонних коливань. Сезонний характер виробничих процесів (в першу чергу, це стосується рослинництва, хоча сезонні коливання можуть бути істотними і у тваринництві) призводить до того, що авансовані кошти вкладаються у виробничий процес нерівномірно і нарощуються аж до завершення процесу кругообігу капіталу. Забезпечити процес виробництва і реалізації продукції оборотними коштами за рахунок власних джерел в більшості випадків неможливо і економічно не вигідно. Враховуючи наведені факти вважаємо актуальним використання позичкового капіталу на короткостроковий період або ж отримання фінансових ресурсів у рамках спільної діяльності. Аналогічно можемо прослідкувати виникнення синергетичного ефекту в процесі спільного використання машинно-тракторного парку. Для забезпечення виробничих процесів аграрний сектор у значній кількості потребує сільськогосподарської техніки, яка здебільшого використовується протягом певного періоду. Це є причиною високої капіталоозброєності праці в сільському господарстві, приблизно 1,5-2 рази вищої, ніж у промисловості. Підвищена капіталоозброєність праці потребує постійного відновлення капіталу, тобто надання кредиту не тільки у визначений термін, а й у потрібному обсязі. Недостатнє фінансування тимчасових потреб у коштах призводить до порушення технологій виробництва, що може суттєво вплинути на вихід кінцевої продукції та, як наслідок, на ефективність виробничої діяльності. Співпрацюючи за договором спільної діяльності, ВАТ «Міжрайагропостач» у період завершення сезонних потреб матиме змогу покривати власні потреби у сільськогосподарській техніці за рахунок незадіяних об'єктів за виробничою необхідністю ВАТ «Війтівецького підприємство з племенної справи у тваринництві», оскільки періоди міжсезонних коливань та виробничих циклів у досліджуваних підприємствах відрізняються тривалістю. Таким чином, очевидно, відбуватиметься мінімізація технологічних ризиків і виникатиме синергетичний ефект, який може бути кількісно прорахованим. Однозначного ефекту можна досягти, укладаючи договір про спільну діяльність обраними підприємствами, розглядаючи цей процес з позицій забезпеченості персоналом. Так, у період міжсезонних коливань кожного із підприємств особливо актуальним є потреба /відсутність персоналу, це формує соціальні ризики (низький рівень, заробітної плати, відсутність мотивації в роботі; неефективність державного регулювання економікою; нездатність легальних джерел доходів забезпечити нормальний рівень життя [2, с. 73]). Надання персоналу за виробничою необхідністю в рамках договору про спільну діяльність усуває проблему зайнятості у розрізні за часом періоду міжсезонних коливань.

Не варто залишати поза увагою проблему виснаження ґрунтів орендаторами. Працюючи в рамках договору про спільну діяльність, кожне з підприємств користується власними земельним фондом, тим самим слідкує за підвищенням його родючості за рахунок введення посівобороту та внесенням добрив. Результатом цього є підвищення урожайності, підвищення якості ґрунтів.

Якщо в господарстві є масиви, які вимагають корінного поліпшення або трансформації, в завдання слід вкласти змінні, що відображають розмір трансформованих угідь при певному способі трансформації. Наприклад, господарство має в своєму розпорядженні значні площі природних пасовищ. Існує декілька способів їх поліпшення і трансформації: поверхневе поліпшення, перетворення в культурні пасовища, трансформація в сінокоси. Але буває така ситуація, що набагато прибутковіше перевести деяку частину земель в рілля, на якій буде вирощуватися високорентабельна продукція, яка має бути вироблена згідно з контрактом. Дана трансформація дасть можливість укласти більше контрактів. Якщо є потреба, то рілля можна перевести в пасовище, сінокоси. Також це може бути створення культурних пасовищ, відкриття малопродуктивних угідь, зрошення окремих земельних ділянок, осушення боліт, торф'яників і подібні роботи.

Висновки. Враховуючи вищевикладене, поза сумнівом залишається факт виникнення синергетичного ефекту при поєднанні досліджуваних підприємств. Для покращення керованості процесу виникнення синергетичного ефекту його можна прорахувати кількісно, тому доцільність проведення таких розрахунків є очевидною. Поєднуючи фінансові і господарські ресурси ВАТ «Війтівецьке підприємство з племенної справи у тваринництві» та ВАТ «Міжрайагропостач» шляхом моделювання [1], статистичні дані узяті з офіційного сайту [3], прогнозний синергетичний ефект за результатами господарської діяльності підприємств станом на 2008 р. становив 84,75 тис. грн. Однак фінансові результати діяльності розглянутих підприємств свідчать про неефективність господарських процесів у звітному періоді. Це спричинено впровадженням менш обґрунтованих управлінських рішень та недоцільно використаними методами формування бізнес-процесів на досліджуваних аграрних підприємствах. Тому вважаємо за доцільне розглянути процес виходу на прибутковий рівень, тим самим сприяти виникненню синергетичного ефекту у разі вибору оптимального виду діяльності шляхом застосування комплексу економіко-математичних моделей вибору виду діяльності аграрного підприємства як методу управління ефективністю аграрного виробництва.

Література

1. Луцкова Л.П. Економіко-математичні моделі розвитку сільськогосподарського підприємства, що функціонує в умовах кредитування / Л.П. Луцкова // Наука й економіка. – 2009. – Вип. 2 (14). – С. 327 – 345.

2. Куліш Т.В. Ризик і невизначеність у діяльності аграрних підприємств / Т.В. Куліш // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 72 – 75.

3. <http://www.stockmarket.gov.ua/ua/report?search&code&year&kv>

Надійшла 11.06.2010

УДК 336.279

І. О. ШКОЛЬНИК, І. С. ДІДЕНКО

ДВНЗ Українська академія банківської справи Національного банку України, м. Суми

ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглянута аналітична інформація щодо динаміки фінансового результату діяльності підприємств та проаналізовані певні фактори, що спричиняли тенденцію до зниження значення даного показника.

The article considers the analytical information about the dynamics of financial results of companies activity and was made analysis of some factors, which influence on the tendency for reduction of the figures of this index.

Ключові слова: банкрутство, економічна криза, фінансовий результат діяльності, антикризове управління, кредиторські зобов'язання, валютний курс.

Постановка проблеми. Немає сумніву, що починаючи з кінця 2008 року для української економіки настав період достатньо глибокої економічної кризи. Результатом такої ситуації стало значне зростання кількості підприємств-банкрутів. Звичайно слід пам'ятати, що значний вплив на зростаюче число банкрутів в Україні має нестабільна зовнішня економічна ситуація, але й не слід ігнорувати внутрішні чинники. Найповніше уявлення про економічний стан підприємства більш інформативно відображають дані, що стосуються фінансових результатів діяльності підприємства. Тому саме аналітична оцінка кількості підприємств-банкрутів найбільш повно відображає наявну економічну ситуацію в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки стану банкрутства підприємств присвячено ряд праць вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема О. Терещенка, А. Шеремета, Е. Негашева, І. Бланка та інших.

Метою статті є оцінка стану та тенденцій основних показників, що характеризують економічну ситуацію в країні, та в окремому регіоні в розрізі формування підприємств - банкрутів протягом 2002 – 2009 рр.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом терміну «банкрутство» приділяється досить велика увага. Це, перш за все, зумовлене поширенням економічної кризи на теренах України та фінансовою нездатністю підприємств подолати її. Також на зростання кількості підприємств-банкрутів впливає й те, що більшість підприємств працює за рахунок залучених коштів і являються неплатоспроможними і не тільки здатними виконати зобов'язання не лише перед постачальниками, але й перед основними кредиторами.

Тому, на наш погляд, для більшої наочності було б доцільно розглянути економічну ситуацію в Україні щодо фінансових результатів діяльності підприємств. Для об'єктивності дослідження нами було взято до розгляду період 2002- 2009 рр. В якості джерела інформації нами було використано дані Держкомстату, але слід зауважити, що на думку багатьох експертів офіційна статистика відображає лише 20-30 % наявної ситуації. Щоб зробити аналіз більш ґрунтовним та містким доцільно було порівняти показники фінансових результатів діяльності з макроекономічним показником ВВП [1].

Отже спочатку розглянемо динаміку фінансового результату від звичайної діяльності. Починаючи з 2002 року до другої половини 2008 року постійно спостерігається зростання фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування досить рівними темпами: 14641,2 млн грн у 2002 р. та 135897,9 млн грн у 2007 р., причому темп зростання ВВП за даний період склав 494,9 млн грн, тобто зріс на 219,17%, що для нашої країни є досить позитивним результатом. Кількість підприємств, що одержали збитки зменшувалась. Це можна пояснити нарощенням темпів налагодження взаємозв'язків з іншими країнами щодо торгівлі, допустимим рівнем інфляції, зниженням рівня тінізації української економіки, а також тим, що в ці роки ціни на нафту та газ були прийнятними для нашої країни і відповідно були певні переваги з огляду на те, що вітчизняна економіка є енергозалежною.

Аналізуючи питому вагу підприємств, що отримали збитки чи прибутки, можна зазначити, що дане співвідношення протягом аналізованого періоду не мало тенденцій до значного дисбалансу. Так у 2002 році це співвідношення склало 61,2% прибуткових підприємств та 38,8 % збиткових. Значне перевищення питомої ваги прибуткових підприємств спостерігалось у 2007 році. Слід зазначити, що найкращим за структурою виявився 2005 рік.

Починаючи з 2008 року, перша хвиля кризи значно похитнула економіку України і зумовила різкий спад фінансових результатів діяльності значної кількості підприємств. Це спостерігалось не лише в структурі фінансових результатів діяльності, але й на результуючому показнику. Фінансові результати у 2008 році становили лише 8954,2 млн грн, що на 126943,7 млн грн менше попереднього року. Отже вітчизняні підприємства не були достатньо підготовленими до економічної кризи, не розробляли планів та